

Kære studenter 2017.

1.

Hjertelig til lykke med jeres eksamen. De sidste mange uger har stået i eksamens tegn. Nu er suset i maven slut. Glemte er skuffelser og ærgrelser. Nu sidder I her og kan være stolte af, at det er overstået. I gjorde det! Og I gjorde det fornemt!

Der skal også lyde et stort til lykke til alle forældre, søskende, bedsteforældre og andre pårørende, som er mødt op i dag for at fejre årets dimittender, og som har bakket jer op undervejs.

Det her er et af de bedste øjeblikke i en rektors arbejdsliv, at stå her og se ud på så mange glade og trætte studenter, der nu skal høste frugten af års arbejde. Man kan ikke lade være med at blive glad og stolt.

Da Muhammad Ali døde sidste år, deltog mange prominente personer ved begravelsen. Berømte politikere, skuespillere, sportsfolk osv. Der var tale om begravelsen af den måske største sportsmand nogensinde og en af USA's mest kendte mediepersonligheder. Tidligere præsident Bill Clinton var der, men præsident Obama havde meldt afbud. Hvorfor? Kan Obama ikke lide boksning? Forklaringen var, at Obama var forhindret, fordi hans datter – ligesom jer - var blevet student, og der var dimission på datterens High School samtidig med begravelsen. Hvad prioriterer man så? Dimissionen selvfølgelig. - Det siger noget om, hvor stor og ganske særlig denne dag er.

2.

Vi lærere taler altid om, at I, elever, skal gøre jer umage og stræbe efter at blive så dygtige som muligt. Underforstået: I skal lære pensum på fingrene.

Rane Willerslev, tidligere professor i Antropologi på Aarhus Universitet, Moesgaard, netop nu pr 1. juli direktør for Danmarks Nationalmuseum, er en vildbasse, der bla. i flere år har levet dybt inde i den sibiriske tundra blandt pelsjægere og shamaner. Han vakte opsigt sidste år ved i en kronik at udtrykke sig meget kritisk om den stræben efter det perfekte, som dyrkes specielt på de videregående uddannelser, men også i gymnasiet. Han skrev bl.a.:

"Der er noget galt med hvad 12-tallet (altså topkarakteren) repræsenterer. (...) Hele det her 12-talshow er symptomatisk for en effektivisering af universiteterne, hvor man belønnes for den fejlfrie indsats. Nøjagtigt som det fungerer i den offentlige administration, hvor der hersker en nulfejlskultur. Korrekthed belønnes simpelthen, mens de vilde ideer straffes. (...) Grundlæggende burde det kunne betale sig at fejle produktivt. Det skal belønnes, fordi man kan skabe noget innovativt i den proces."

Ifølge Willerslev er udviklingen et udtryk for en nedprioritering af den faglige originalitet til fordel for et øget fokus på at skabe studerende med topkarakterer. Og det sker altså på bekostning af almen dannelse og på at skabe innovative studerende. Han siger videre:

"12-tallerne afspejler en administrativ logik og ikke en akademisk værdi. Den akademiske værdi er altså ikke en korrekthedslogik. 12-taller bliver givet for den korrekte besvarelse, og det bliver en mekanisk handling, fordi det ikke går på at vurdere den studerendes kreativitet eller originalitet, men først og fremmest på at være fejlfri. I stedet burde det handle om at være innovativ."

Rane Willerslev blev i anden sammenhæng spurgt, hvordan man kan gøre sin uddannelse til noget, som man mere eller mindre leger? – Han svarede:

”Jeg tror der er to ting, der er vigtigt. Den ene er, at man aldrig nogensinde skal lade sig underkue af, hvad det etablerede siger. Det er vildt vigtigt! Altså, hele systemet er bygget op som et langt forsøg på at skabe, hvad kan man sige... mindreværd. (...) Den anden ting er, at man aldrig skal være bange for at tænke ud af boksen. Det vil man også blive slået over næsen for, men faktum er jo, at hvis man ikke risikerer noget, så får man heller ikke de store ting. (...) Så du skal altid trække din egen videnskab helt ud til ydergrænsen for, hvad den faktisk er i stand til. Altså, at kunne leve med den der gyngende grund under sig, og tro på, at det kan lade sig gøre. Og ude i det felt, hvor verden gynger under dig, fordi du er i usikkerhed, dér er alt en leg. Livet er usikkert og uforudsigeligt, det nytter ikke noget at forsøge at bekæmpe den omstændighed, i stedet kan vi øve os i at lege med den usikkerhed.”

Han taler her som videnskabsmand og forsker, men hans udsagn gælder også for jer som studenter og som unge, videbegærlige mennesker.

Når man stræber efter viden, faglig udvikling, personlig dannelse og udvikling, så skal man ikke stræbe efter at efterabe det foreskrevne mål. Man skal finde sin egen vej og ikke være bange for at træde ved siden af. Jeg tror, der er meget sandt i, at det store spring indfinder sig, når man lærer at lege med den usikkerhed, man kronisk befinder sig i.

Dan Turèll, som nogen af jer sikkert er stødt på i danskundervisningen, har skrevet et digt med titlen “Lad os lege”, som jeg her gengiver i uddrag:

*Lad os lege, du. Lad os lege noget.
Lad os lege vi er bjørne og gå i vinterhi og finde hinandens snuder i hulemørket.
Lad os lege vi er indianere i en gammel Hollywood-film og slå på trommer og danse vildt rundt med tomahawkerne og skråle, umga umga bumga.
Lad os lege vi er børn som dengang vi så de film, så skal jeg hive dig i fletningerne indtil du bliver fornærmet og ikke vil invitere mig med til din fødselsdag og siger til de andre jeg er dum.
Lad os lege vi er voksne og gifte og normale og at jeg kommer fuld hjem klokken 3 om natten mens du har passet børnene alene hele dagen og jeg har ikke engang ringet hjem. (...)
Lad os lege vi hader hinanden og skændes, det er den bedste måde at undgå det på.
Lad os lege. Lad os lege det hele.
Lad os lege liv død og kærlighed, lad os lege middagsmad og bleskift og automatisk selvstarter.
(...)
Åh, lad os lege vi er små ved en kedsommelig voksen-fest og kravler ned under bordet og møder hinanden dér og så begynder forfra og siger til hinanden: “Lad os lege, du. Skal vi ikke lege noget? noget andet?”*

3.

Man taler mange steder i offentligheden anderledes om uddannelse i dag, end man gjorde for ganske få år siden. Tidligere var der almindelig enighed om, at det er godt, hvis unge uddanner sig så meget som muligt. I skulle blive ”den bedst uddannede generation i historien”. Når I uddannede jer, så investerede samfundet i fremtiden. I dag synes holdningen pludselig at være, at uddannelse er meget dyrt for samfundet. Derfor skal I bruge mindre tid på at uddanne jer, og I

skal hurtigere i gang efter studentereksamen. I skal så hurtigt og så billigt som muligt blive et effektivt tandhjul i samfundets maskine.

Det er helt fair, at samfundet gerne vil vide, om den investering, som jeres uddannelse er, giver afkast. Så ja. I skal ud og performe og blive skatteborgere. Der skulle jo gerne være nogen til at betale for jeres efterfølgeres studentereksamen og for min, jeres læreres og jeres forældres pension på et tidspunkt.

Men I er altså mere end et redskab for samfundet. Vi har alle – ikke mindst jer selv – en mægtig interesse i, at I bliver udviklet til livsduelige og selvstændige individer. Derfor kunne John F. Kennedy sige for 55 år siden: *”Der er kun en ting, der I sidste ende er dyrere end uddannelse – og det er ingen uddannelse”*. Barack Obama gav for få år siden pointen en ekstra kant: *”Hvis man tror at uddannelse er dyrt, så vent og se, hvad uvidenhed koster”*. (I parentes bemærket – det ser man med al tydelighed i USA i disse måneder).

Obamas pointe er, at vi har en opgave i skolen, som er langt mere kompliceret og langt vigtigere, end kun at skabe færdige komponenter til samfundets produktionsmaskine. Derfor har jeres skolegang også været fyldt med mange andre mål, end blot at indlære viden og færdigheder. I får om lidt attest på, at I ved noget, og at I kan noget. Men I kan mere, end I får attest på. I er nemlig blevet dannede som mennesker.

I har fået udviklet jeres personlighed i en proces, der består i, at I har lært at skelne, at se forskel, at vurdere på baggrund af viden, at kunne erkende historiske og logiske sammenhænge, at kunne begrunde, hvorfor I mener, noget er mere vigtigt end andet, og at lære at bruge viden fra et område på et andet. Denne proces standser aldrig, men lægger sten på sten til opbygningen af den person, I gradvist bliver, og de evner I fortsat vil udvikle.

4.

Den proces, I har været igennem, har fået jer til at flytte mental adresse. Og det er blevet selvfølgelig for jer, at handlinger og holdninger skal bygge på kritisk viden og forståelse. Så hold fast i, som Leonardo da Vinci siger: *”Den største glæde er glæden ved at forstå.”* Denne drivkraft og overbevisning har været helt afgørende for udviklingen af vores kultur og opbygningen af vores samfund.

Men søgen efter viden og glæden ved at forstå er nu udfordret, for på forunderlig vis er det blevet vanskeligere at skaffe sig viden og forstå.

Den tidligere chefredaktør for Berlingske tidende, Lisbeth Knudsen, har i en kronik fra 2016 beskrevet fænomenet fake news:

”Drømmen om informationssamfundet med det oplyste folk, rationelle politiske beslutninger byggende på masser af data, masser af facts og masser af erfaring og ekspertise, (...) ser ud til at blive erstattet af et postfaktuelt demokrati, hvor det giver pote hos vælgerne at lægge eksperterne og eliten, (...) for had, hvorefter det står enhver frit for uanfægtet at forme sin egen virkelighed baseret på følelser, demagogi og frygt.” – Og videre skriver hun:

”Ingen overkommer (...) at kontrollere sandhed og løgn på de sociale medier. Derfor er der alt for meget nonsens, som får lov til at passere uimodsagt og danne grobund for alle mulige myter

og vandrehistorier. (...) Kendsgerninger erstattes med opportunistiske fortællinger. Og ligegyldigt hvor mange gange medierne laver fakta-tjek, og eksperterne nedgør indholdet, så er det lige meget. For medierne er en del af magten, og eksperterne er med i samme båd og taler samme indforståede sprog som politikerne og medierne, så derfor er de pr. definition ikke troværdige. Det er aftalt spil for galleriet for at narre det sande folk.”

Med den postfaktuelle tidsalder er vi trådt ind i en ny epoke, hvor sandheden er blevet op til én selv. Selv om internettet har gjort alverdens viden tilgængelig, er vi ikke blevet klogere, mener kritikerne. Tværtimod.

Noget tyder på, at almindelige medieforbrugere er blevet immune over for faktatjek, hæderkronede medier og eksperter. Alle kan konstruere deres egne (u)sandheder. Ingen kan endegyldigt slå fast, om klimaforandringerne er menneskeskabte, om Barack Obama er muslim, eller om Storbritannien rent faktisk betaler 350 mio. pund om ugen til EU.

Vi har set, hvordan det er gået i USA. En præsident, der har total foragt til overs for viden og gensidig forståelse - og som netop er blevet valgt af en vælgerskare, som støtter ham i dette opgør med den såkaldte videns-elite.

Vi har også set, hvordan politikere i Danmark bruger mere tid på at blive populære på Facebook og Twitter end på at være til stede i Folketingssalen. Jeg tror faktisk deres fraværsprocent er større end jeres. – Det er den i hvert fald i EU-parlamentet.

Vores demokrati og kultur er truet, hvis vores politikere ikke taler til oplyste borgere, men til følelser og meninger.

5.

Vores opgave som skole er at forberede jer unge til at blive mennesker, der bliver i stand til at leve i en usikker verden. Men er vi dygtige nok til at varetage denne opgave? Hænger vi ikke uhjælpeligt fast i en fortid, hvor skolens opgave var, at systemet skulle reproducere en disciplineret arbejdsstyrke, der havde tilegnet sig en afgrænset, fastlagt viden, der let kunne måles og testes?

Er vi dygtige nok til at give jer de redskaber, der skal til for at modvirke den aktuelle trussel mod viden, demokrati og kultur? Er vi dygtige nok til at møde den grundlæggende usikkerhed, som vi alle lever under, med den legende tilgang, som Rane Willerslev og Dan Turèll taler om?

Dur vores system, nu hvor vi er på vej ind i den 4. industrielle revolution, når milliarder af mennesker er forbundet via mobile enheder med en hidtil uset regnekraft, lagerkapacitet og adgang til uendelig systematiseret viden. Når muligheder bliver forstørret af nye teknologiske gennembrud inden for områder som kunstig intelligens, robotteknologi, Internet of Things, autonome køretøjer, 3D-print, nanoteknologi, bioteknologi, materialevidenskab, energilagring og kvantecomputere.

Selvfølgelig skal unge også i fremtiden tilegne sig viden, stringens og vurderingsevne, disciplin og systematisk metode. Men jeg tror ikke, det fremover er tilstrækkeligt.

Der er brug for reformer, der i langt højere grad understøtter I unges tilgang til den virkelighed, som I kommer til at leve i, hvor evnen til at prøve sig frem, risikere og fejle er helt afgørende egenskaber for at komme videre.

Men der mangler tillid både til jer unge og til os, der har til opgave at føre jer igennem denne proces. Det er jo sådan, at på den ene side koster al uddannelse penge, og de politikere, der betaler, vil altså have maksimal sikkerhed for investeringen. Dvs der bindes en syndflod af love og regler i halen på pengene, der skal garantere udbyttet, samt et bureaukrati der hele tiden skal holde øje med, at tingene foregår som foreskrevet.

Og på den anden side er vi mange i uddannelsessystemet, der har en basal tillid til, at I som unge mennesker godt ved, hvilken vej I skal gå for at skabe den bedste fremtid for jer selv og dermed for os alle. I skal nok have lidt hjælp undervejs, men reelt kan I klare jer uden alle de regler og love, som vi spærrer jer inde med.

Men selv om man kunne ønske sig anderledes og bedre forhold for jeres uddannelse, så kommer netop I fra Duborg-Skolen herfra med gode odds på hånden. Det gør I blandt andet, fordi I som studenter fra vores mindretalsgymnasium har kendskab til to kulturelle fællesskaber, der til sammen udvider jeres forståelse af, hvad det vil sige at indgå som borger i et samfund. Denne viden giver jer mulighed for at opbygge et fællesskab baseret på tillid, åbenhed og tolerance. Den giver jer et fundament for at deltage i samfundet og sætte jeres eget præg på det og derigennem medvirke til at løse fremtidens udfordringer.

Med den norske digter Nordahl Grieg kan I sige:

*Dette er løftet vårt
fra bror til bror:
vi vil bli gode mot
menskenes jord.
Vi vil ta vare på
skjønheten, varmen -
som om vi bar et barn
varsomt på armen!*

Det er det helt afgørende løfte, I kan give. Og glem ikke at lege, som Rane Willerslev og Dan Turell husker os på. Så kan fremtidens udfordringer bare komme an.

Med disse ord dimitterer jeg årgang 2017 fra Duborg-Skolen. Hjertelig til lykke med jeres veloverståede og velfortjente eksamen og held og lykke i fremtiden.